

Zprávy

JOSEF BROŽEK A JEHO DIAPAZON PSYCHOLOGIE I ANTROPOLOGIE

Když byl profesor Brožek v roce 1999 poctěn čestným doktorátem biologických věd Masarykovy univerzity v Brně, překvapilo to některé naše psychology, jestliže do té doby neznali celý rozsah jeho vědecké činnosti. Antropologové ho již dlouho považovali za svého reprezentanta a projevíli iniciativu dříve. V této věci se nám nepodařilo úspěšně zdůvodnit, že by diplom měl zahrnout ocenění za celoživotní dílo také na poli psychologie; jeho dílo patří bezpochyby do zlatého fondu české psychologie.

Josef Brožek se narodil 14. 8. 1913 v Mělníku nad Labem, zemřel 18. 1. 2004 v St. Paul, MN, USA. První výrazné životní zkušenosti získával v letech 1915-20 s rodiči na Sibiři v Ufimské gubernii, kde jeho otec pracoval v továrně na železniční vagony. Po maturitě na gymnáziu (septimu absolvoval v Brně) studoval na UK v letech 1932-36 filozofii a psychologii, kde roku 1937 získal titul PhDr. Předložil disertaci Paměť, její měření a struktura. V letech 1936-37 byl asistentem filozofického semináře UK u prof. J. B. Kozáka; byl také knihovníkem a pomocníkem prof. J. Krále při dokončování jeho knihy Československá filozofie (vydané 1937). Není tedy divu, že heslo „Josef Brožek“ zařadili také pořadatelé Slovníku českých filozofů (1998). Po krátkém působení v karlínské poradně pro volbu povolání získal v roce 1937 místo průmyslového psychologa u firmy Baťa ve Zlíně, odkud byl na podzim roku 1939 vyslán na zkušenou do USA. Psychotechnickou laboratoř firmy Baťa od r. 1937 vedl a rozšiřoval dr. Emil Pejchovský (1909-2003), vyškolený prof. M. Rostoharem na FF MU v Brně. V návaznosti na tuto cestu Josef Brožek studoval krátce v Itálii a ve Švýcarsku, pak 1939-40 na Pennsylvanské univerzitě ve Philadelphii a posléze 1940-41 na Minnesotské univerzitě v Minneapolis. Jak Brožek sám uvádí, předchozí pobyt ve Zlíně měl na něho dlouhodobý vliv: jednak to byla tamější specifická sociálně psychologická atmosféra, jednak cenné zkušenosti, které tam získal v čilé odbočce Biotypologické společnosti, kde se zdůrazňovala a rozvíjela mezioborová spolupráce. V důsledku 2. světové války a dalších okolností se již do vlasti nemohl vrátit, ač se o to snažil; nikdy se však nepovažoval za emigranta.

Pevnou odbornou pozici si Brožek vybudoval nejprve na Minnesotské univerzitě. V letech 1941-43 zde působil jako assistant scientist, 1944-49 jako assistant profesor, 1949-56 jako associate profesor a posléze 1956-59 jako profesor v Laboratory of Physiological Hygiene, School of Public Health. Následoval přechod do Betlehemu, PA, kde v letech 1959-63 byl v Department of Psychology na Lehigh University profesorem a vedoucím katedry, v letech 1963-79 působil tamtéž jako research professor. (Roku 1966 jsem měl příležitost navštívit tuto katedru v Bethlehemu; v té době tam byl na stipendijním pobytu Jiří Hoskovec, pozdější Brožkův věrný spolupracovník na četných publikacích.) V průběhu života Josef Brožek uskutečnil velké množství studijních a pracovních cest a zúčastnil se mezinárodních kongresů psychologických i antropologických disciplín. Jako Fulbright Senior Research Fellow pracoval v letech 1979-80 na univerzitě ve Würzburgu. V roce 1980-81 působil ve funkci resident coordinator ve World Hunger Program, United Nations University, Cambridge. Jako hostující profesor přednášel v roce 1986-87 na univerzitě v Pasově a v tomto roce také v Brazílii. Za války spolupracoval s Office of Scientific Research and Development – nejvyšší vědeckou organizací ve válečných letech. V letech 1963, 1973, 1984, 1990 a 1992 navštívil Československo (resp. Českou republiku) v rámci výměny mezi americkou Národní akademií věd a ČSAV.

V průběhu let se Josefu Brožkovi dostalo mnoha poct a uznání, jež dokumentují široké rozpětí jeho vědecké činnosti, organizačních a kulturních aktivit v mezinárodním měřítku. Bylo mu uděleno čestné členství Slovenskej antropologickej spoločnosti (1970), České asociace psychologů práce a organizace (1992), Českomoravské psychologické společnosti (1995), České společnosti antropologické (1997); je také čestným občanem města Police nad Metují. Obdržel Medaili Aleše Hrdličky za přínos antropologii (1969), Cenu rektora UK za knihu *T. G. Masaryk on Psychology* (s J. Hoskovcem) (1996) a Zlatou medaili UK (1996) za přínos k rozvoji psychologických a antropologických disciplín. V roce 2001 obdržel vyznamenání Americké psychologické asociace za celoživotní dílo v oblasti historie psychologie (velmi si tohoto vyznamenání cenil).

Lze říci, že se stal ve světě známý jako antropolog i psycholog již svým významným podílem na badatelském projektu minnesotské univerzity, který dokumentuje dvousvazkové dílo *The Biology of Human Starvation (1950)*, na němž se podílel s A. Keysem a spolupracovníky. Na své tehdejší psychologické, fyziologické i morfologické výzkumy navazoval v některých dalších studiích a syntetických publikacích. Přitom v jeho celoživotním badatelském zaměření zůstávaly dějiny psychologie.

Výběr knižních publikací:

The Biology of Human Starvation I-II (s A. Keysem et al.), Minneapolis 1950.

Neurologické poruchy při nedostatečné výživě (s P. Grandem), 1959.

Le Origini della Psicologia Obiettiva (s S. Diamondem), přel. F. Ferruzzi. Roma 1982.

Malnutrition and Behavior, New York 1985.

J. E. Purkyně and Psychology. Praha (s J. Hoskovcem) 1987.

Psychological Ideas and Society. Charles University 1348-1998 (s J. Hoskovcem). Praha 1997.

K tématům celoživotního badatelského zájmu J. Brožka patřilo dílo J. E. Purkyně.

Poslední knihou je *Purkyně's Vision. The Dawning of Neuroscience* (s N. J. Wadem a J. Hoskovcem). London 2001.

Sborníky:

Personal factors and fatigue, Industrial Hygiene and Toxicology I, (ed. F. A. Patty). New York 1948.

The measurement of body composition, M. F. Ashley Montanu: *A Handbook of Anthropology*. Springfield 1960.

Body Measurement and Human Nutrition. Detroit 1956.

Psychology in the USSR: A Historical Perspective. White Plains 1972.

Historiography of Modern Psychology (s L. J. Pongratzem). Toronto 1980.

G. T. Fechner and Psychology. Proceedings of an International Symposium (s H. Gundlachem). Passau 1987.

Časopisy:

Antropologie a raná psychologie práce (psycho-technika) v Praze (s J. Hoskovcem a M. Prokopcem). *Psychologie v ekonomické praxi* 1986.

Purkyňovy rukopisy o psychologii (s J. Hoskovcem). *Československá psychologie* 1987.

Kromě toho Josef Brožek napsal desítky recenzí psychologických prací – v posledním desetiletí stále častěji pro české časopisy. Na vědeckých shromážděních se uplatňoval jako vynikající moderátor a mohl se opírat nejen o přesvědčivou dikci, ale také o znalost několika jazyků. Během 2. světové války uveřejnil řadu článků v americkém tisku o Masarykových ide-

álech demokracie, o vývoji české vzdělanosti v Evropě, o slovanské kultuře na amerických univerzitách, úvahu o možnosti ruštiny jako světovém jazyku vědy a mnoho dalších. Již tehdy podporoval výměnu slovanských profesorů a studentů s Amerikou.

Řadu let byl členem vědecké rady časopisu *Teorie a Modelli. Rivista di storia e metodologia della psicologia* (Bologna), který v roce 1999 vydal na Brožkovu počest slavnostní sborník s jeho úvodním článkem *Itinera et opera italica* s obsáhlou bibliografií, zahrnující také jeho dvě knižní publikace a šest článků v italštině.

V zahraničí je Josef Brožek bezpochyby nejznámějším českým psychologem. Jeho životní styl se vyznačoval americkou produktivností ve spojení se slovanskou duší. Rozsahem své odbornosti a šíří kulturních zájmů a aktivit naplňuje epiteton ornans „*osobnost renesančního člověka*“. K tomu heslovitě: vynikající vědecká erudice, celoživotní badatelská činnost ve dvou disciplínách, v psychologii a antropologii; vynikající editor a moderátor, opírající svou vědeckou a publicistickou činnost o znalosti slovanských i západních jazyků; znalec slovanské literatury s vřelým vztahem k slovanské hudbě. Od mládí mu byla hudba nezbytnou průvodkyní; hrál postupně na různé nástroje, ve stáří zůstal věrný violoncellu. Sbíral soustavně české a slovenské lidové písně, velmi blízká mu byla Janáčkova hudba. Dobré rodinné zázemí zajišťovala Josefu Brožkovi jeho manželka Eunice, která ho také doprovázela na cestách a pobytech v zahraničí a postupně se stále více podílela na jeho agendě.

Po celá léta totalitního režimu zprostředkovával našim autorům a knihovnám zdroje odborné literatury a studijní pobyty. Zajišťoval recenze knih českých a ruských autorů v *Contemporary Psychology*. Nakonec charakteristická perlička: po celá desetiletí rozsáhlé publikační činnosti si vždy pohlídal, aby mu v tisku neubrali háček v jeho příjmení.

Zrcadlem životní moudrosti profesora Brožka je jeho poslední překlad (se Simonou Hoskovcovou): Rabíndranáth Thákur: *Světlušky*. (Praha: Stratos, 1995, 2. české vyd. Tmava: Liama, 1998).

J. Švancara

ZA PROFESOREM LIBOREM MÍČKEM

Česká psychologie se rozloučila na konci letošního dubna s významným představitelem pedagogické psychologie profesorem PhDr. Liborem Míčkem, CSc. Odešel po těžké nemoci ve věku 73 let.